

cepcji dla edukacji współczesnej, stąd trafność podjętej tematyki. Autorka udowadnia, że cele treści i metody nauczania w obecnej edukacji oraz w edukacji historycznej, są konwergentne.

Celem artykułu Krystyny Wszółek jest rozpoznanie możliwości zastosowania idei oceny szkolnej Kazimierza Sośnickiego jako źródła analizy i oceny zjawisk obserwowanych w okresie Drugiej Rzeczypospolitej oraz obecnie. W pracy wyeksponowana została użyteczność koncepcji oceniania uczniów K. Sośnickiego w opisie i porównywaniu współczesnych podejść do zagadnień oceniania uczniów. K. Sośnicki ocenianie uczniów rozumiał bardzo szeroko i nowocześnie, był otwarty na wiele różnorodnych rozwiązań, co tym bardziej czyni jego koncepcję ważną dla współczesności. Szkoda tylko, jak trafnie zauwa-

ża autorka, że myśl K. Sośnickiego nie miała większego wpływu na tworzone obecnie projekty w zakresie oceny ucznia.

Podsumowując dokonaną powyżej analizę publikacji, należy stwierdzić, że wszystkie zawarte w niej teksty są oryginalne i zasługują na uznanie, zwłaszcza w dobie reform oświatowych, jakie wciąż dokonują się w Polsce. Jest to książka, która w sposób wyraźny zaznacza swoją praktyczną użyteczność. Należy wyrazić nadzieję, że pozycja ta będzie interesująca i pożyteczna zarówno dla profesjonalistów poszukujących obecnie nowego modelu dydaktyki ogólnej, jak i osób zajmujących się dydaktyką teoretycznie i praktycznie zorientowaną.

Justyna Gulczyńska

Juliusz Jundziłł, Wzorce i modele wychowania w rodzinie rzymskiej w okresie III w. p.n.e. – III w. n.e., Bydgoszcz 2001, ss. 321

Badania historii rodziny, zwłaszcza w odleglejszej przeszłości, starożytności czy średniowieczu, nie mają w polskiej historiografii wielkich tradycji. Na Zachodzie natomiast problematyka ta od drugiej połowy lat siedemdziesiątych była intensywnie uprawiana, głównie w aspektach badania życia codziennego, w tym także codziennej egzystencji rodzinnej, uwarunkowań funkcjonowania rodziny oraz relacji zachodzących między nią a społeczeństwem.

Na naszym gruncie pierwszą książką poświęconą dziejom wychowania w rodzinie w epoce starożytnej, a rzymskiej w szczególności, była praca Juliusza Jundziłła pt. *Teoretyczne problemy wychowania w rodzinie rzymskiej (III w. p.n.e. – III w. n.e.)*, Bydgoszcz 1987. Kilkanaście lat, jakie minęły od tego czasu, w pełni uzasadniają jej ponowne wydanie. Tym bardziej, że Autor zmieniając tytuł nowego wydania, gruntownie książkę poprawił, uaktualniając jej treść z punktu widzenia najnowszych badań w zakresie tej problematyki, pisząc niektóre partie książki wręcz od nowa.

Nowo wydana książka ma tym większe znaczenie, iż nadal w literaturze przedmiotu nie mamy do czynienia z szerszą penetracją zagad-

nienia wychowania rodzinnego w Rzymie (jak i zresztą w Grecji), nie wspominając o podejściu teoretycznym. Przedstawiona tu książka stanowi więc dopełnienie zachodniego nurtu badawczego reprezentowanego przez takich historyków, jak np.: K. Bradley, J. Néuraudau, B. Rawson i S. Treggiari.

Monografia składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów oraz zakończenia, bibliografii, indeksu i streszczenia w języku angielskim. Prezentowane w niej badania dotyczą funkcjonowania rodziny rzymskiej, od okresu rozkwitu Republiki po czasy schyłku Wczesnego Cesarstwa. Autor wychodzi od poglądów na wychowanie w rodzinie w czasach hellenistycznych a następnie omawia poglądy Cyserona, jednego z najwybitniejszych autorytetów moralnych i filozoficznych ostatniego wieku Republiki. Następnie analizie poddano zespół zapatrywań na wychowanie w rodzinie powstały w okresie przejściowym od Republiki do Cesarstwa, czyli w czasie pryncypatu Augusta, przełomowego dla formowania poglądów na temat rodziny i wychowania doby Cesarstwa. Dwa ostatnie rozdziały omawiają poglądy stoików rzymskich oraz odzwierciedlenie tych problemów w historiografii i literaturze pięknej.

Autor omawia wszelkie aspekty związane z poglądami na temat wychowania, a więc okres niemowlęcy i dziecięcy, relacje rodzice a dzieci, funkcję wychowawczą ojca, rolę matki, znaczenie wzoru przodków, miejsce rodziny w strukturze państwa. Czytelnik uzyskuje więc pełny i kompetentny zarys problematyki, z należyтым uwzględnieniem wymienionych w tytule wzorców i modeli. Model jest tu rozumiany jako zespół względnie uporządkowanych poglądów na dane zjawisko, wyrażanych dla potrzeb recenzowanej pracy przez autorów dzieł literackich i naukowych. Nie były one przez Rzymian do końca konsekwentnie konstruowane według współczesnych wymogów stawianych teoriom, niemniej jednak tworzą swoiste całości. W ogóle z badań J. Jundziłła wynika, że Rzymianie nie tworzyli zwartych, filozoficznych teorii życia i wychowania rodzinnego, w zamian za to nawarstwiając kolejno, według potrzeb, weryfikowane stopniowo poglądy.

Na uwagę zasługuje także powiększona i zmieniona w porównaniu z pierwszym wydaniem bibliografia. Uzmysławia nam ona przede wszystkim, jak bardzo problematyka rodziny

w szerokim znaczeniu słowa obecna jest w badaniach światowych. Z kolei obszernie streszczenie w języku angielskim może pomóc, by książka dotarła do badaczy nie znających naszego języka.

Recenzowana praca, oprócz swej całej wartości merytorycznej, ma także wartość w postaci prowokowania do dalszych badań szczegółowych dotyczących nie tylko wychowania w rodzinie, ale i jej ogólnego funkcjonowania oraz znaczenia w różnych aspektach. Może posłużyć do badań nad poszczególnymi okresami lub rodzajami źródeł, jak choćby powieść czy obrazy satyryczne, czy też nawet regionalnymi różnicami wynikającymi ze swoistości tradycji kulturowych. Brakuje takiego podejścia badawczego zarówno u nas, jak i za granicą. Książka J. Jundziłła umożliwia także studia porównawcze nad zapatrywaniami i funkcjonowaniem rodziny w innych kulturach starożytnych, zwłaszcza greckiej, ale i wczesnochrześcijańskiej. Niezależnie od jej wysokich walorów naukowych, należy sądzić, że recenzowana książka będzie dalej użyteczna, jak dotychczas, także dla dydaktyki na studiach historycznych, pedagogicznych i w ramach nauk o rodzinie.

Krzysztof Jakubiak

Jan Konefał, Działalność społeczno-polityczna Aleksandra Zawadzkiego (Ojca Prokopa) w Królestwie Polskim 1876-1917, Lublin 2000, ss. 205

Myśl polityczna przełomu XIX i XX wieku została już w zasadzie opracowana, dużo mniej jest natomiast prac ukazujących, kto i jak idee społeczno-polityczne tych czasów próbował realizować w praktyce. Książka stara się lukę tę uzupełnić i dlatego też jej wydanie należy przyjąć z zadowoleniem.

Przedstawiona tu monografia składa się ze wstępu, 6 rozdziałów, zakończenia, bibliografii, wykazu skrótów, indeksu nazwisk i 20 aneksów. Autor, w porządku chronologicznym, ukazuje imponującą doprawdy aktywność społeczno-polityczną i oświatową „ojca Prokopa”. Nie widzę jednak specjalnej potrzeby, aby działalności wydawniczej bohatera książki podczas I wojny światowej poświęcać osobny rozdział, jak to uczynił Autor omawianej pracy, tym bardziej, że rozdział

ten liczy niespełna 9 stron. Jego treści można by umieścić w rozdziale poprzednim, odnoszącym się do tego samego zresztą okresu, nadając mu tym samym bardziej wyrazisty charakter.

Pierwsze rozdziały opracowania J. Konefała są nie tylko bardzo wartościowe, ale i ciekawe, jednakże rozdziały ostatnie (V i VI) są już mniej interesujące, zaś duża liczba nazw, skrótów, nazwisk i dat utrudnia ich lekturę. Różnice programowe partii ludowych w początkach XX wieku były niewielkie, a ich programy społeczno-wychowawcze podobne, co nie ułatwiało Autorowi zadania w trakcie ich przedstawiania. Niezbyt jasno przedstawił on również zmiany politycznej orientacji Zawadzkiego w jego dojrzałym wieku. Uwagę tę można zresztą odnieść do całego okresu jego politycznej aktywności. Zmiany ideologicz-